Národní shromáždění Republiky Československé

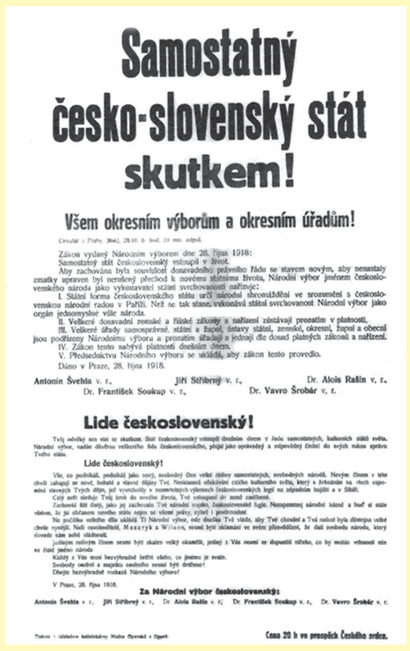
Samostatný
česko-slovenský stát
skutkem!

Všem okresním výborům a okresním úřadům!

Lide československý!

Za Národní výbor československý:
Antonín Švehla v. r., Jiří Stříbrný v. r., Dr. Alois Rašín v. r., Dr. František Soukup v. r., Dr. Vavro Šrobár v. r.

Cena 20 h ve prospěch Českého srdce.

28. října 1918 byla vyhlášena **Československá republika.** Do čela nového státu se postavil Národní výbor, který sám sebe označil za vykonavatele státní svrchovanosti. Původně měl 38 členů (28.10. byl rozšířen o zástupce Slovenska, kterým se stal Vavro Šrobár) a byly v něm zastoupeny politické strany podle výsledků voleb do Říšské rady v českých zemích z roku 1911. 13. listopadu 1918 přijal Národní výbor zákon č. 37/1918 Sb. z. a n., kterým byla zavedena Prozatímní ústava. Ta zakotvovala republikánské státní zřízení, v němž zákonodárnou moc vykonává jednokomorové Národní shromáždění vzniklé rozšířením pléna Národního výboru na celkový počet 256 poslanců, a to opět podle výsledků voleb z roku 1911. Národní shromáždění vedle zákonodárné činnosti volilo prezidenta a vládu, vůči které mu také příslušela kontrolní pravomoc. K vyslovení nedůvěry vládě stačila prostá většina hlasů.

Národní shromáždění schválilo zákon č. 121/1920 Sb. z. a n., kterým se uvozuje ústavní listina Československé republiky. Ta vycházela z klasické dělby moci, přičemž moc zákonodárnou vykonával dvoukomorový parlament - Národní shromáždění tvořené Poslaneckou sněmovnou a Senátem. Poslanecká sněmovna měla 300 členů volených na šestileté období systémem poměrného zastoupení. Aktivní volební právo měli všichni občané starší 21let, pasivní volební právo občané starší 30 let. Senát se skládal ze 150 senátorů volených na osm let, taktéž podle systému poměrného zastoupení. Právo volit do Senátu měli občané od 26 let a právo býti volen pak občané starší 45 let. Pro volby do Poslanecké sněmovny byla republika rozdělena na 22 volebních okrsků, do Senátu se pak volilo ve 12 krajích. Ústavou stanovená délka volebního období však velmi často nebyla dodržována, a to především u horní komory. Ústava zakotvovala princip volného mandátu, ve skutečnosti však byli poslanci i senátoři značně závislí na aparátech politických stran, a to nejčastěji prostřednictvím tzv. volebních reverzů.

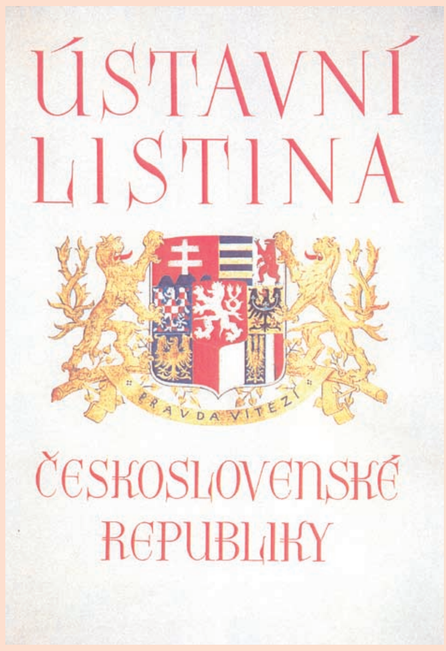

Rudolfinum – *sídlo Poslanecké sněmovny Národního shromáždění v období proní československé republiky.*

Poslanci a senátoři Národního shromáždění disponovali širokým rozsahem imunit, které měly zajistit nezávislost a funkčnost prvorepublikového zákonodárného sboru. Členové parlamentu nemohli být vydáni k trestnímu či disciplinárnímu stíhání bez souhlasu příslušné komory. Pokud komora vydání zamítla, bylo stíhání navždy vyloučeno. Zákonodárci rovněž nemohli být postiženi za hlasování a projevy na půdě sněmovny. Šíře imunity v období první republiky se stala inspirací i při tvorbě současné ústavy České republiky.

Schůze Poslanecké sněmovny Národního shromáždění

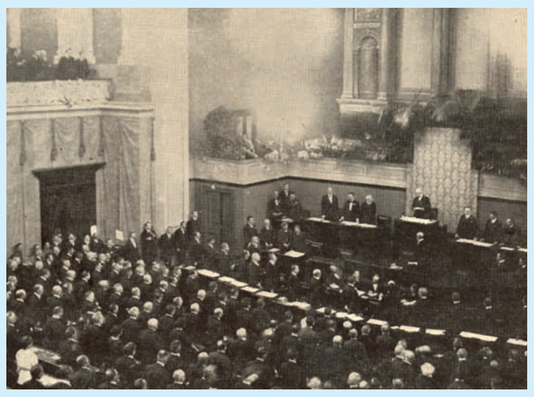

President T. G. Masaryk během řeči v Národním shromáždění.

Podle textu prvorepublikové ústavy disponoval prezident republiky omezenými pravomocemi. Ústavodárci se snažili zamezit přílišnému vlivu prezidenta na úkor politických stran. Vahou a popularitou své osobnosti však Masaryk ovlivnil dění často podstatněji, než jak by odpovídalo textu ústavy.

Thunovský palác – 14. listopadu 1918 se zde konala první schůze Národního shromáždění. Po schválení Ústavní listiny z roku 1920 se tento palác stal sídlem senátu. Od roku 1968 v něm zasedala Česká národní rada. Dnes je sídlem Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky.

Zákon o vzniku československého státu sepsal Alois Rašín v noci z 27. na 28. 10. 1918. Kromě republikánské formy státního zřízení zákon stanovil, že veškeré dosavadní zákony z doby Rakouska – Uherska jsou prozatím platné. Následně zákon podepsali muži 28. října (kromě autora Aloise Rašína také Antonín Švehla, Jiří Stříbrný, František Soukup a Vavro Šrobár).

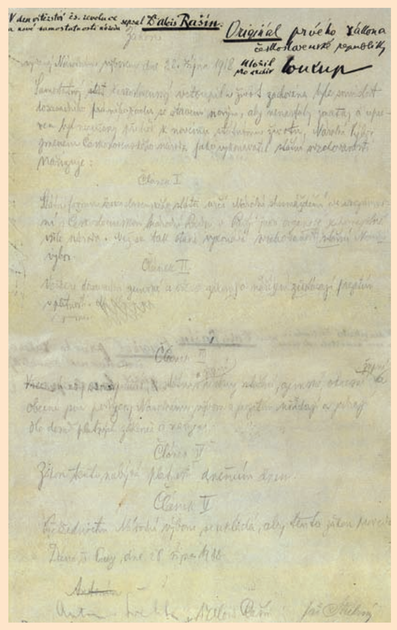

Výsledky voleb do Poslanecké sněmovny Národního shromáždění

Politické strany byly základními jednotkami ve struktuře politického systému první republiky. Přestože zákon žádným způsobem jejich působnost nedefinoval, podařilo se jim získat od prvních let trvání nového státu dominantní postavení. Vliv stran se neomezoval pouze na činnost vrcholných státních orgánů, ale zasahoval rovněž podstatným způsobem do veřejného života na oblastní úrovni. Strany reprezentovaly národnostní, sociální, konfesní a zájmové skupiny obyvatelstva. Z tohoto důvodu byla politická scéna silně roztříštěna. Většina stran získala zastoupení v parlamentu, neboť volební klauzule byla nízká a nevytvářela bariéru ztěžující vstup do sněmovny. Jak je však zřejmé z volebních výsledků, žádné ze stran se nepodařilo získat dominantnější pozici. Pouze jednou se podařilo politickému subjektu obdržet přes dvacet procent hlasů, jak tomu bylo v případě sociální demokracie ve volbách v roce 1920. Občané se s politickou stranou poměrně silně identifikovali. Rovněž počet členů politických stran byl ve srovnání s dneškem vysoký.

Politická strana	volby Poslanecká sněmovna 1920		
	absol.	v %	mandáty
Československá sociálně-demokratická strana dělnická	1 590 520	25,7 %	74
Československá strana lidová	699 728	11,3 %	33
Československá strana národně-socialistická	500 821	8,1 %	24
Československá národní demokracie	387 552	6,3 %	19
Republikánská strana zemědělského a malorolnického lidu	603 618	13,6 %	40
Československá živnostensko-obchodnická strana	122 813	2,0 %	6
Socialistická strana čs. lidu pracujícího	55 856	0,9 %	3
Deutsche soz. dem. Arbeitspartei	689 589	11,1 %	31
Deutsche demokratische Freiheitspartei	31 062	0,5 %	2
Deutsche nat.-soz. Arbeitspartei Deutsche Nationalpartei	328 735	5,3 %	15
Bund der Landwirte (Svaz zemědělců)	241 747	3,9 %	12
Deutsche christ.-soz. Volkspartei	156 751	2,5 %	9
Spojené strany německé (krom soc. dem.)	129 013	2,1 %	6
Maďarská rolnická strana	24 573	0,4 %	1
Maďarsko-německá soc. dem.	108 546	1,8 %	4
Maďarská křesť. soc. strana	139 355	2,2 %	5
Ostatní strany	145 689	2,3 %	0
Celkem	**6 197 666**	**100 %**	**284**

Politická strana	volby Poslanecká sněmovna 1925		
	absol.	v %	mandáty
Československá sociálně-demokratická strana dělnická	631 403	8,9 %	29
Československá strana lidová	691 095	9,7 %	31
Československá strana národně-socialistická	609 153	8,6 %	28
Československá národní demokracie	284 601	5,0 %	14
Republikánská strana zemědělského a malorolnického lidu	970 940	13,7 %	46
Československá živnostensko-obchodnická strana	286 058	4,0 %	13
Komunistická strana Československa	934 223	13,2 %	41
Hlinkova slovenská ľudová strana	489 111	6,9 %	23
Slovenská národní strana	35 435	0,5 %	0
Bund der Landwirte (Svaz zemědělců)	571 765	8,0 %	24
Deutsche Nationalpartei	240 918	3,4 %	10
Deutsche national-sozialistische AP	168 354	2,4 %	7
Deutsche christ.-soz.Volkspartei	314 438	4,4 %	13
Deutsche soz.dem.Arbeitspartei	411 365	5,8 %	17
Maďarská křesťansko-sociální strana	98 337	1,4 %	4
Ostatní strany	323 107	4,6 %	0
Celkem	**7 060 303**	**100 %**	**300**

Politická strana	volby Poslanecká sněmovna 1929		
	absol.	v %	mandáty
Československá sociálně-demokratická strana dělnická	963 312	13,0 %	39
Československá strana lidová	623 522	8,4 %	25
Československá strana národně-socialistická	767 571	10,4 %	32
Československá národní demokracie	359 533	4,9 %	15
Republikánská strana zemědělského a malorolnického lidu	1 105 429	15,0 %	46
Československá živnostensko-obchodnická strana	291 238	3,9 %	12
Komunistická strana Československa	753 444	10,2 %	30
Liga proti svázaným kandidátkám	70 857	0,9 %	3
Hlinkova slovenská ľudová strana	425 052	5,7 %	19
Deutsche Nationalpartei	189 071	2,6 %	7
Deutsche national-sozialistische AP	204 096	2,8 %	8
Deutsche christ.-soz.Volkspartei	348 097	4,7 %	14
Deutsche soz.dem.Arbeitspartei	506 750	6,9 %	21
Bund der Landwirte (Svaz zemědělců)	396 383	5,4 %	16
Maďarská křesťansko-sociální strana	257 231	3,5 %	9
Spojené strany polské a židovské	104 539	1,4 %	4
Celkem	**7 366 125**	**100 %**	**300**

Politická strana	volby Poslanecká sněmovna 1935		
	absol.	v %	mandáty
Československá sociálně-demokratická strana dělnická	1 034 774	12,6 %	38
Československá strana lidová	615 877	7,5 %	22
Československá strana národně-socialistická	755 880	9,2 %	28
Republikánská strana zemědělského a malorolnického lidu	1 176 593	14,3 %	45
Československá živnostensko-obchodnická strana	448 047	5,4 %	17
Komunistická strana Československa	849 509	10,3 %	30
Národní sjednocení	456 353	5,6 %	17
Národní obec fašistická	167 433	2,0 %	6
Autonomistický blok	564 273	6,9 %	22
Bund der Landwirte (Svaz zemědělců)	142 399	1,7 %	5
Deutsche christ.-soz.Volkspartei	162 781	2,0 %	6
Deutsche soz.dem.Arbeitspartei	299 942	3,6 %	11
Sudetendeutsche Pertei	1 249 530	15,2 %	44
Maďarská křesťansko-sociální strana	291 831	3,5 %	9
Celkem	**8 215 222**	**100 %**	**300**

Přehled československých vlád v období 14. 11. 1918–4. 10. 1938

Doba trvání vlády	Předseda vlády	Doba trvání vlády	Předseda vlády
14. 11. 1918–8. 7. 1919	Karel Kramář	1. 2. 1929–7. 12. 1929	František Udržal
8. 7. 1919.–25. 5. 1920	Vlastimil Tusar	7. 12. 1929–29. 10. 1932	František Udržal
25. 5.1920–15. 9. 1920	Vlastimil Tusar	29. 10. 1932–14. 2. 1934	Jan Malypetr
15. 9. 1920–26. 9. 1921	Jan Černý	14. 2. 1934–4. 6. 1935	Jan Malypetr
26. 9. 1921–7. 10. 1922	Edvard Beneš	4. 6. 1935–5. 11. 1935	Jan Malypetr
7. 10. 1922–9. 12. 1925	Antonín Švehla	5. 11. 1935–18. 12. 1935	Milan Hodža
9. 12. 1925–18. 3. 1926	Antonín Švehla	18. 12. 1935–21. 7. 1937	Milan Hodža
18. 3. 1926–12. 10. 1926	Jan Černý	21. 7. 1937–22. 9. 1938	Milan Hodža
12. 10. 1926–1. 2. 1929	Antonín Švehla	22. 9. 1938–4. 10. 1938	Jan Syrový